

UČNI NAČRT

PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

SPOZNAVANJE OKOLJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	2
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	3
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA.....	5
4. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE.....	11
4.1. PRVI RAZRED	11
4.2. DRUGI RAZRED	13
4.3. TRETJI RAZRED.....	15
5. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJA PO RAZREDIH	20
5.1. PRVI RAZRED	20
5.2. DRUGI RAZRED.....	21
5.3. TRETJI RAZRED	23

1. OPREDELITEV PREDMETA

Predmet **spoznavanje okolja** ni le učenje o okolju, ki nas obdaja, ampak otroka učimo predvsem odnosa med njim in svetom, v katerem živi. V določeni meri ta odnos narekuje okolje samo (ozka dolina, gora, morje...), sicer pa družba oz. soljudje. A človek je zavestno bitje in odnos določa tudi sam.

Če izgubimo naraven stik z naravo, kamni, rastlinami, morji, če izgubimo stik z letnimi časi, živimo v duševnem stanju odtujenosti, tudi od sebe. Tako se lahko človek hitro sprevrže v krutega ubijalca in sovražnika narave. Če naravo posebimo, lahko rečemo, da se ga narava boji in mora zato pred njim umakniti svojo lepoto.

Osnova poučevanja duhovnega (celostnega) spoznavanja okolja je koncept Zemlje kot morfološke in fizične celote. Zemlja je živ organizem. Kadar upoštevamo celoto, lahko harmonično živijo tudi vsi njeni delčki.

Če hočemo otrokom pomagati, da se vključijo v prijateljski odnos do narave, jim moramo omogočiti, da presežejo zgolj intelektualno vedenje, ki se pridobi z učenjem o naravi posredno, prek elektronskih medijev. Omogočiti jim moramo, da prodrejo v resnično občutenje naravnega sveta s čutenjem, ki bo vedno vodilo k aktivnosti in odgovornemu odnosu med človeškimi bitji in naravo.

Spoznavanje okolja, ki v waldorfski šoli preide v geografijo in zgodovino, je predmet, ki otroke vodi »na zemljo« in jih tako pripravlja na zemeljsko zrelost. Preden gredo v šolo in v prvih dveh letih šolanja imajo otroci sanjavo zavedanje o svetu kot celoti. Učenje o okolju je nadaljevanje tega procesa in jih vodi k bolj budnim in raznovrstnim zaznavam sveta. Vendar se pri tem povezuje, ki jo imajo otroci z naravo, živalmi in ljudmi, ne sme pretrgati. Do sedmega ali osmega leta obstaja ta enotnost sama po sebi. V naslednjih letih, ko otrok sebe začuti ločenega od okolja, pa potrebuje kultiviranje in negovanje povezovanja s svetom.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Najpomembnejši cilj vseh predmetov, posebno pa spoznavanja okolja, je voditi pouk tako, da učenci lahko razvijejo ljubezen do sveta. To vključuje tudi spoštljiv in strpen odnos do sebe, soljudi in narave.

Skozi zgodbe in delovanje v svetu pod vodstvom odraslih doživijo svet kot lep in svet prostor.

Skozi zgodbe doživljajo "velike in male" resnice življenja.

Splošni cilj pouka v tem triletju je pouk voditi in organizirati tako, da učenci lahko harmonično razvijajo sposobnosti mišljenja, čutenja in volje.

V prvem triletju učenci razvijajo sposobnosti mišljenja in čutenja posredno, preko hotenja in voljne aktivnosti, na podlagi zgledov, zaznavanja, oblikovanja lastnih predstav in izkušenj.

V svoji notranjosti ustvarjajo in budijo gibljive slike in predstave, ki se v dobi odraščanja lahko spreminjajo.

Učenci čutijo in spoznavajo povezanost človeka z okoljem in drugimi človeškimi bitji.

Ob pesmih, plesih in zgodbah spoznavajo slovensko ljudsko izročilo. Tako razširjajo doživljanje in dojemanje sveta iz sedanosti v preteklost.

Naučijo se meriti čas in prostor. Razvijajo predstave o času in prostoru.

Glede na možnosti izkušajo pravo naravo, to pomeni splošne pomene bistva narave in sveta.

Ob dejavnostih in praznovanjih doživljajo naravno okolje v različnih letnih časih in pomen ohranjanja naravnega okolja ter sožitja med naravo in človekom.

Pod vodstvom učitelja so dejavni, razvijajo svoje sposobnosti in bogatijo svoje izkušnje.

Pomemben cilj pouka je praznovanje osebnih in skupnih praznikov.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Človek je tridelno bitje – zgornjega človeka reprezentira glava (mišljenje), srednjega ritmični sistem (čutenje) in tretji del udi (volja). Waldorfska pedagogika omogoča rast in razvoj vseh treh področij.

Otrok je ob vstopu v šolo v mišljenju na zaključku obdobja, ki se je začelo okrog drugega leta in pol, ko je začel poimenovati zunanji svet in povezovati. Nima še abstraktnih idej. Njegovo čutenje je še vedno na stopnji kreativne imaginacije, ko je svet okrog njega še ovit s tančico, z njegovo lastno imaginacijo. Le volja, ki pride na dan, ko si postavi prve naloge v zunanjem svetu, predstavlja realnost.

To pomeni, da še ni pripravljen sprejeti abstraktnih pojmov v dolgi šolski uri. Med predšolskim in šolskim obdobjem je opazna razlika. Predšolsko obdobje je prežeto z igro, v šoli pa se že upošteva otrokova prebujajoča se volja. Prehod naj bo skrbno nadzorovan. Kreativna imaginacija in ritmični element igre ne smeta biti prekinjena.

Moč volje pri sebi in otrocih nezavedno krepimo, če naredimo, kar smo obljubili. To je bistveno. Substanca volje se poškoduje, če učenec ne more nekaj hoteti, ker se ne more zanesti na učitelja. Vzgoja volje poteka v času. Otrok jo razvije, če izkusi učiteljevo integriteto volje in če je v čutenju varen. Razvija se, če izkusi, da učitelj vadi.

Waldorfska pedagogika mora biti pedagogika volje.

Na začetku triletja otroci ne živijo tako močno v svojih čustvih. Hitro se razjezijo in hitro umirijo ter pozabijo, kaj se je dogajalo. Ne poznajo še pravega sočutja. Nosijo neko nebeško zrelost in treznost.

Proti koncu triletja pa nastopi nova faza v razvoju čutenja. Prvič doživijo sebe nasproti svetu. Prvič občutijo sebe. Občutijo samoto, osamljenost, žalost in sram. Postanejo nemirni in nesproščeni. Umirijo in sprostijo se, če jih učitelj sprejme z blagostjo, humorjem in doslednostjo. Čutijo se varovane in vsak med njimi ve: učitelj me pozna.

Šolanje mišljenja se v prvem triletju odvija posredno, preko šolanja volje in čutenja. Zato učitelj uporablja metode, ki nagovarjajo otrokove občutke in njegovo hotenje. Ne podaja definicij, ampak karakterizira stvarnost, jo 'slika' skozi polarnosti, kontraste, primerjave.

Otrok izkuša svet zelo drugače kot odrasli razumski človek: za otroka je ves svet živ, ne sistematizira ga, ampak občuti. 'Vdihava' življenje, tudi v 'mrtvo', in ga s tem oživilja.

Kaj vidi otrok, ko vidi svet? S psihološkega vidika le to, do česar lahko vzpostavi odnos. Vadimo zaznavanje, da nastane odnos. Če nastane odnos, mišljenje pride samo po sebi. Majhni otroci so še ozki v zaznavanju. Naša naloga je, da jim omogočamo širjenje obzorja. Zaznavanje odpira avtonomnost mišljenja. V obdobju prvih treh let poteka razvoj mišljenja predvsem na podlagi zaznavanja, oblikovanja predstav, doživljanja in izkušenj.

V naslednjem triletju razvoj mišljenja vse bolj temelji na oblikovanju in razvijanju lastnih predstav in pojmov. V zadnjem triletju postanejo sposobni povezati posledico z vzrokom, pojavi in razvija se vzročno mišljenje. Pomembno je, da ga ne začnemo razvijati prezgodaj. V prvem triletju mišljenje razvijamo predvsem z zgledom, otroci posnemajo učitelja v besedah in dejanjih. Zato velik del pouka poteka v gibanju. V drugem triletju pa poskrbimo, da bodo otroci čim več doživeli in bili pod vodstvom in zaščito odraslih dejavni v svetu.

Predšolski otrok je en sam čutni organ, ki posrka vse iz svoje okolice in sprejema s posnemanjem. Ta gesta odprtosti je vidna tudi v njegovi fizionomiji. Sedemletnik pa že pričakuje zre v svet. Usta ima zaprta, med notranjim in zunanjim svetom nastane prag. Mišljenje se od hlepečega, nestrpnega, hlastnega dojemanja in povezovanja zaznav dvigne k razvijanju lastnih predstav. Otrok raste od zaznav k predstavam. Predstave se zlijejo s formo v svoj svet, ki se ne loči, ne razdeli, do pubertete. Predstave niso ostro definirane, so gibljive in aktivne kot otroci v dobi igranja.

Ko se mišljenje osvobodi zaznavanja in postane samostojen svet zase, se okrepi spomin in postane kontinuiran v nasprotju z majhnim otrokom, ko ima spomin delni karakter (spominja se navadno le detajlov, ki so polni čustev ali hotenja).

Sile, ki so v prvih sedmih letih oblikovale otrokovo fizično telo, so zdaj osvobodjene in so na voljo, da jih uporabimo. To je čas urjenja spomina in oblikovanja lastnih predstav o svetu. Želijo, da se jim svet in njegov namen razodeneta in naslikata v besedah. Privlačijo jih ljudje, ki znajo svoje predstave ubesediti, ki znajo ljubezen izraziti z besedami, ki jih znajo pohvaliti z besedami in jim znajo pripovedovati dobre zgodbe. Znova jezik in beseda omogočata preobrazbo in razvoj mišljenja.

Ko otrok pride v šolo ni nepopisan list. V prvem življenjskem obdobju se je skozi odprtost in posnemanje naučil prilagajati okolju. Od okolice se je učil moralnosti. Učitelj naj nadaljuje, kar je bilo vpeljana. To je edino mogoče skozi besedo, v zgodbah. Učitelj naj umetniško in kreativno zagotovi, da bodo velike in male resnice življenja prepojile otrokov notranji svet.

V tretjem razredu je naloga učitelja spojiti duhovno/duševnega človeka z zemeljskim, fizičnim. To ni sentimentalno gledanje. Vsak otrok nosi v sebi željo po inkarnaciji. Spajanje teh dveh svetov doživljajo dramatično. Za seboj pustijo celost duhovnega sveta. So otroci, ki odprto in z zaupanjem sprejmejo fizično in zlahka zapustijo duhovni svet. Veselijo se življenja. So drugi, ki se ne morejo ločiti od duhovnega sveta in težje sprejmejo fizično. Strah jih je brez staršev. Čutijo nostalgijo in izgubo. Občutka sreče ali nostalgije se pojavljata predvsem zjutraj in zvečer. Ponoči duhovno/duševni svet sprašuje: Kaj ste počeli podnevi?

Pogosto je premalo odgovorov. Zato lahko duhovno/duševni svet izgubi interes za to fizično bitje.

Kako živeti, da duhovno/duševni svet ne izgubi interesa za nas čez noč?

Kako učiti, kako vstopiti v realistično, da ne bo duhovno/duševni svet izgubil interesa za nas, da vezi z duševno/duhovnim ne bodo pretrgane?

Kako zainteresirati duhovno/duševnega človeka za delo na Zemlji?

Končnih odgovorov in napotkov ni. Če se učitelj zaveda, da je sam bitje, ki se razvija; če ima učence rad; če ima rad svoje delo, svet in vsebine, ki jih črpa iz njega, bo iskal in tudi našel odgovore.

Poučeval bo v slikah, iz celote v dele. Pri sebi in učencih bo razvijal navdušenje in čudenje ob opazovanju sveta. Razvijal bo veselje do dela, ki je vezano na Zemljo.

Interes za Zemljo in svet se kaže in razvija z zemeljskim delovanjem. Če je človek na Zemlji aktiven, zanj v duševno/duhovnem svetu obstaja velik interes.

Učitelj mora najti pravo mero samoiniciativnosti; vedeti mora, kdaj naj se umakne, da ne postane utrujen in izmučen. Dnevni človek v otroku raste, nočni se umika. Prihaja nam nasproti, kolikor mu mi stopamo nasproti podnevi. Učitelj pozna in se zaveda pomena noči pri učenju.

Stik duhovno/duševnega z zemeljskim nastaja tudi s skrbjo za lepo in estetsko v vsem, kar delamo. Pri pisanju je treba začeti znova, ker je nevarno, da zemeljski, fizični del prevlada. To je metamorfoza motiva dihanja.

Učitelj ve, da svet lahko spoznavamo le, če si to želimo. Če nosimo željo v sebi. Če v sebi nimamo slik, ne moremo iskati zunaj. Spoznavamo lahko le, kar nosimo v sebi. Ustvarjanje in bujenje notranjih slik je naloga waldorfske pedagogike v osnovni šoli. In le upamo lahko, da se za nas, učitelje in učence, zanima duhovni človek.

Prva tri leta v šoli so za otroka srečno obdobje. Vse sodeluje pri umeščanju otroka v podobo ravnotežja in harmonije. Do konca življenja se to več ne ponovi.

Prazniki nas dvignejo k pomenu tega, da smo ljudje, k temu, kar lahko postanemo. Kajti če ne moremo postati več, kot smo zdaj, ne moremo upati, da bomo znali prav skrbeti za Zemljo. Zemlja ne more več nositi naših vojn. Nekoč je bila ljudem Mati, danes je postala snov, surovina za izkoriščanje. Zemlja je živa in ranljiva, ki nadvse potrebuje našo skrb in razumevanje. Znova se moramo naučiti videti njeno obličje, najti moramo praznike, ki so bili včasih religiozni, in jih združiti z življenjem narave, ki nas lahko združi tudi kot človeška bitja. Naša odgovornost sega preko rase, naroda, ozemlja in religije. Taka naloga kliče po ustvarjalnem umetniku v nas.

Eno najdragocenejših daril, ki ga otroci dobijo od odraslih, je pogum, zaupanje v to, kar bodo dali prihodnosti in kar bodo lahko postali. Prej moramo seveda odrasli najti lasten pogum za življenje. To nam omogočajo prazniki. Postanejo naj trenutki pričakovanj in prenove. Pričakovanje rojstnega dneva, praznovanje v razredu, voščilo učiteljev in sošolcev naj bo korak v odraščanju k odraslemu svetu, ki ne bo siv in brez praznikov, ampak poln veselja in poguma za življenje.

Pri skupnih praznikih ponovno odkrijemo, kako so se verska praznovanja vpletla v ritem leta. V praznikih, ki jih praznujemo v razredu, mora ostati sodelovanje med naravo in človekovim praznovanjem. V času jesenskega enakonočja praznujemo Mihaelovo, praznik poguma, ki ga potrebuje človek na poti skozi jesen in zimo, ko tema premaga svetlobo in se vso življenje v naravi umakne v naročje Zemlje, kjer počiva. Martinovo, praznik luči in človeške dobrote, pomaga najti moč za veselje, medsebojno pomoč in bratsko ljubezen. Sredi zime je

skrivnostna, notranja prelomnica v času, ki se odpre v daljše dneve, prebujanje semen v zemlji in rast sonca. Tedaj praznujemo novo rojstvo in začetek novega leta. Prižiganje luči v temi lahko priključuje luč upanja za prihodnost. Vsak otrok ve za to, kar je lahko na novo rojeno v nas in v vseh ljudeh.

Z zgodbami in praznovanjem se spomnimo modrih z vzhoda, ki so sledili svetleči zvezdi in prinesli modrost nekdanjih časov novorojenemu na zahod. Ob svečnici se naučimo sami narediti sveče iz čebeljega voska. Pomladansko enakonočje, ravnovesje med dnevom in nočjo, je ponovna prelomnica. Kmalu izbruhne narava iz svojega zimskega jetništva. Ta čas praznujemo kot naravni praznik in kot priložnost, da razmislimo o izzivu ljubezni: Naravno je, da ljubimo sebe, svoje bližnje svoj narod. Da bi bilo možno bratstvo vsega človeštva, pa mora ljubezen do sebe umreti in se ponovno roditi kot ljubezen do sveta.

Proti sredini poletja potrebujemo zavedanje, sicer izgubimo sebe in postanemo zgolj uporabniki sonca, ko nas ta potegne v naravo. Posamezne zimske sveče se preoblikujejo v en sam svet in zdravilen ogenj, ki ga prižgemo o kresu ob zaključku šolskega leta, da gradi človeško skupnost.

Nekatere praznike praznujemo dopoldne, med poukom, druge pa popoldne ali zvečer. Pri pripravi in izvedbi teh sodelujejo starši in drugi sorodniki in prijatelji učencev.

Pouk pri predmetu spoznavanje okolja je vsakodnevno povezan s poukom slovenščine. Govorijo in pišejo o ljudeh, živalih, rastlinah in dogodkih, o katerih so se učili pri spoznavanju okolja. Proti koncu triletja opisujejo razredne ogleda, ljudi, ki so jih obiskali, in njihovo delo, svoje delo na vrtu in potek gradnje hišice. Preko slik iz stvarjenja sveta vstopijo tudi v svet slovnice.

Pouk se močno povezuje z glasbo. Učenci vsako jutro v ritmičnem delu pouka pojejo in plešejo pesmi o letnih časih in dogajanju v naravi, pesmi o ljudeh, živalih in rastlinah.

Pri slikanju okolje in njegovo doživljanje, naravo, človeka, živali, rastline in praznovanja upodabljajo tudi nebesedno, v sliki in risbi. Učijo se v barvah izraziti razpoloženje v naravi in med ljudmi. V tretjem razredu slikajo stvarjenje sveta, okolja, rastlin, živali in človeka kot krono stvarstva.

Pri risanju form nadaljujejo, razvijajo in razodevajo gibanje, ki nosi rojstvo, rast, življenje, zorenje, umiranje, sprejemanje in dajanje, odpiranje in zapiranje.

Pri religiji poslušajo zgodbe, kjer doživljajo povezanost praznikov s potekanjem letnih časov.

Pri matematiki iščejo kvaliteto in naravo števil v človekovem naravnem in družbenem okolju.

Ko v drugi polovici triletja merijo čas in prostor, na nov način doživijo povezanost človeka z naravo.

4. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

4.1. PRVI RAZRED

Ob vstopu v šolo učenci sprejemajo obdajajoče okolje kot podarjeno. Okolje so starši, soljudje, živali, rastline, kamni, zvezde, sonce, luna in mesec, narava v spreminjanju z letnimi časi ...

Svojo okolico sprejemajo kot nekaj samo po sebi umevnega. Iz te enosti izvirajo zaupanje, hvaležnost in varnost. V prvih letih šolanja jih učimo nekoliko bolj budno spoznavati bližnje okolje in razumevati njegovo govorico. Temu sledi občutenje povezanosti z okoljem. Iz doživljanja morajo biti učenci vzpodbujeni za razmišljanje o tem, da v naravi ne obstaja nič, kar ne bi bilo pomembno za celoto. Ta občutek, ki ga lahko poimenujemo "ljubezen do sveta", je zelo pomemben. Do konca osnovnošolskega šolanja se preobrazi v doživljanje odgovornosti do sveta.

Proti koncu triletja hočejo učenci to občuteno povezanost s svetom tudi dojeti in razumeti (kolikor je to v tej starosti mogoče). Iz tega se v naslednjih letih razvije razumevanje narave, živali, ljudi in njihovega dela ter tehnike.

Skozi prvo šolsko leto s pripovedovanjem zgodb spodbujamo učence k premišljevanju o slišanjem, jim odpiramo oči za drugačno gledanje narave, za doživljanje in zaznavanje sprememb v naravi in letnih časov. Take zgodbe in opazovanja dosežejo otroke le, če so povedana »s srcem«. To pomeni, da so polne človečnosti in posebnosti nečloveške narave. Tako lahko začutijo, da v svetu ni nič, kar bi bilo nepomembno in nesmiselno, otroka ves svet nagovarja. Te izkušnje so zlasti pomembne kot priprava na resnične položaje, v kakršnih se znajdemo danes, kajti to polaga temelje in oblikuje vzorce za njihovo delovanje v prihodnosti. Skozi pravljice otroku šepetamo pravilen odnos do sveta in ljudi.

Učenci v prvem razredu:

- skozi vse letne čase na sprehodih doživljajo in spoznavajo naravo v bližnjem okolju,
- na sprehodih po istih poteh doživljajo, opazujejo in spoznavajo spreminjanje narave z letnimi časi,
- doživetja in zaznave izražajo v pripovedih, slikah in risbah,
- poslušajo, pojejo in recitirajo pesmi o naravi,
- pripovedujejo, kaj so doživeli, videli, slišali in drugače zaznali na sprehodih v naravo s starši,
- v zgodbah, ki jim jih pripoveduje učitelj, doživljajo kvaliteto letnih časov,
- gibalno, v sliki in besedi ponazarjajo življenje ljudi, živali in rastlin v različnih letnih časih,
- ob tem doživljajo različne lastnosti letnih časov, kot so: rast, umiranje, gibanje, mirovanje, odpiranje, zapiranje...,
- poimenujejo mesece, spoznajo tudi staroslovanska imena mesecev in se orientirajo v letu,
- opisujejo delo v šoli in po pouku po dnevih (urnik), poimenujejo dneve v tednu in se orientirajo v tednu,
- skozi pripovedovanje o svojih aktivnostih v različnih delih dneva (zjutraj, dopoldne, opoldne, popoldne, zvečer, ponoči, podnevi) poimenujejo dele dneva (dan, , jutro, dopoldan, poldne, popoldan, večer, noč) in prebujajo občutek za čas,
- ob zgodbah doživljajo in odkrivajo pomen dneva in noči in vlogo sonca, lune in zvezd,
- izdelajo nekaj izdelkov iz papirja in se učijo ravnanja s škarjami in lepilom,
- spoznajo naravni vosek, ga gnetejo in oblikujejo,
- v roke dobijo nepredeno volno in na različne načine spoznavajo njene lastnosti,
- skozi zgodbo spoznajo, kdo nam daje volno,
- oblikujejo izdelek iz nepredene volne in z njo tudi slikajo na filc,
- učijo se, da priprava na delo in pospravljanje spadata k delu,
- v pripravah na praznovanje doživljajo pričakovanje,

- na praznovanjih doživljajo in odkrivajo povezanost med naravo in človekom,
- spoznavajo in spoštujejo dogovorjena pravila vedenja v razredu in na šoli,
- spoznavajo šolo, njeno delovanje in njene prostore,
- doživljajo šolo kot varen prostor, kjer učitelji v sodelovanju s starši skrbijo, da se vsi učimo o življenju in se razvijamo,
- na sprehodih spoznavajo bližnjo okolico in varne poti za hojo.

4.2. DRUGI RAZRED

V prvem razredu so se učenci naučili videti okolje skozi »nove« oči in pričeli poslušati, kaj jim to okolje govori. V drugem razredu doživljajo, kako so človeška bitja povezana s kraljestvi narave. Občutki, ki nastajajo ob tem, aktivna identifikacija z naravo, kar bi lahko imenovali »ljubezen do sveta«, so zelo pomembni. Ti občutki se razvijajo, dokler proti koncu osnovne šole ne dozori v odgovornost.

Temelj kurikulumu v tem razredu so basni in legende. Ob poslušanju zgodb o živalih učenci spoznavajo šibke lastnosti človeka – sebe, skozi legende pa možnost notranje rasti in samopreseganja, ki živi v vsakem človeku.

Basni, kot npr. Ezopove, pripovedujejo o odnosu med človeškimi bitji in njihovo okolico na antropomorfen način. Zgodbe o svetnikih, zlasti o keltskih, izražajo podobno kvaliteto. Podoba Svetega Frančiška Asiškega z njegovo ponižnostjo in spoštovanjem do vsega stvarstva je lahko merilo učnih ur. Take pripovedi polagajo temelje moralnosti.

Naj otroci pripovedujejo o tem, kaj se dogaja v naravi, kaj srečujejo na svoji poti v šolo, kaj so odkrili na izletu in podobno. Stvari, ki jih prinesejo s seboj v šolo, npr. listje, storži, sadeži, kamni, živalski rogovi, polžje hišice itd. lahko predstavljajo izhodiščno točko za pogovor o svetu okrog nas. »Zunanji razred« naj bi redno obiskovali in doživljali v vseh letnih časih in vremenskih razmerah.

Učenci v drugem razredu:

- skozi doživljanje različnih kvaliteta letnih časov na sprehodih in v zgodbah razvijajo sposobnost orientiranja v letu,
- izdelajo “kolo časa in ure”,
- na uri se učijo brati ure in minute in se učijo orientacije v dnevu,
- na kolesu časa se učijo brati letne čase, mesece, tedne in dneve ter datum,
- z igrami na teh pripomočkih se srečajo z enotami za merjenje časa, razvijajo časovne predstave in sposobnost orientiranja v dnevu, tednu, mesecu in letu,
- ob poslušanju zgodb in pesmi o živalih doživljajo, odkrivajo in spoznavajo lastnosti in značilnosti živali in rastlin,
- ob poslušanju zgodb in na sprehodih doživljajo in odkrivajo življenje živali in rastlin v svojem okolju v potekanju letnih časov,
- rišejo živali, pišejo pesmi o njihovem življenju, pesmi recitirajo in deklamirajo,
- pripovedujejo o rastlinah in živalih in opisujejo, kako so jih srečevali in spoznavali sami,
- poslušajo basni in opisujejo živali in njihove posebne lastnosti, v katerih prekašajo človeka,
- odkrivajo, da enostransko visoko razvite spretnosti pomenijo za živali enostranskost v razvoju, da pa jih v okolju, kjer živijo, potrebujejo,
- enkrat v tem triletju obišejo živali v živalskem vrtu,
- skozi skupno življenje v razredu in na šoli poglobljajo poznavanje sošolcev, učiteljev in šolskih prostorov ter delovanja šole,
- na sprehodih v okolico šole doživljajo in odkrivajo različna okolja (vrt, park, travnik...) in prepoznajo različna živa bitja v njem,
- opisujejo spremembe v naravi, ki so jih opazili na sprehodu v šoli ali doma,
- opisujejo, kako so rastline in živali povezane z okoljem, v katerem živijo,
- doživijo, da rastline potrebujejo vodo za rast, zato jih je treba zalivati,
- zalivajo sobne rastline v razredu in sodelujejo pri presajanju ter skrbijo, da lahko rastejo,
- doživljajo, izkušajo in opisujejo vreme,

- odkrivajo, kako različno vreme vpliva na ljudi, živali in rastline,
- učijo se dogovarjanja o načinu dela, sodelovanju in delitvi dela pri skupinskem delu, načrtovanja, pripravljanja in pospravljanja po končanem delu.

4.3. TRETJI RAZRED

Ko otroci dosežejo starost devetih let, doživljajo v svojem odnosu do sveta spremembe: svet, ki je bil do tedaj del njih, postane svet, ki jih obkroža. Sebe doživijo ločeno od sveta. To se zgodi prvič v njihovem življenju. Zapustijo svoj osebni raj, paradiž, v katerem so živeli od vsega, kar so pripravili drugi, ne da bi dojel, da je nekdo za njih opravil pomembno delo. S pravilno izbranimi vsebinami pouka jim pomagamo vstopati v neposredno okolico in se ponovno, na drugačen način povezati s svetom. Dobesedno oprimejo se povezav, ki jih začutijo.

Najprej poslušajo, naslikajo in napišejo zgodbe o stvarjenju sveta. Potem spoznajo prve poklice, ki so se jih morali ljudje priučiti, da so obvladovali življenje na Zemlji. Obiščejo rokodelce v njihovih delavnicah in kmeta na kmetiji, jih opazujejo pri delu in tudi sami poprimejo za delo.

Proizvodnja in pridelava naravnih materialov je osnova človeškega gospodarjenja in odnos do narave je pomemben vidik spoznavanja okolja.

Začnejo se zavedati področja rokodelstva in spretnosti. Če jim omogočimo vsaj enkrat opraviti delo, ki ga danes opravljajo stroji, za vse življenje pridobijo moč. Pri pouku o gradnji in pri gradnji sami se učijo, kako močno je vsak izmed nas povezan z drugimi in od njih odvisen. Ta izkušnja jih pripravlja na kasnejše pogovore o socialnih vprašanjih.

Učijo se o gradnji hiš, o mojstrih zidarjih in njihovih pomočnikih in o sodelovanju med različnimi obrtniki pri gradnji hiše. Pod vodstvom odraslega zgradijo razredno hišico na dvorišču ali vrtu. Lahko bo namenjena igranju ali pa npr. shranjevanju vrtnega orodja, pripomočkov za igro v popoldanskem varstvu. Naj se srečajo z vsemi fazami gradnje, sodelujejo pri risanju načrta, pripravi materiala in orodja, izbiri in pripravi kraja gradnje, gradnji sami in pospravljanju ter zaščiti delovišča.

Pomembno je, da gradnjo izpeljejo do konca.

Procesi sestavljenega dela, za katere otroci potrebujejo veliko časa, da jih dokončajo, postanejo tako otrokom razumljivi. Z glavno uro vrtnarjenja doživijo celotno sosledje, od oranja in sejanja do končnega pridelka, kruha. Njihova inteligenca se šola s sredstvi konkretne realnosti. Pomembno je, da v trenutku, ko se srečajo z delom in ga začutijo, njihove povezave z naravo niso pretrgane in odrinjene v zgolj racionalne in dejstvene abstrakcije, ampak jih njihova lastna aktivnost vodi v mnogo globljih pomenov. Zato je pouk v tretjem razredu, posebno pa pri predmetu spoznavanje okolja, praktično obarvan. Šolske vaje imajo karakter vzpodbujanja, ne treninga.

Učenci v tretjem razredu:

- na sprehodu v gozd doživijo in odkrivajo gozd kot življenjski prostor rastlin in živali,
- spoznavajo pomen gozda za ravnovesje v naravi,
- spoznavajo nekatera drevesa, ki pri nas rastejo,
- ob zgodbah in pripovedih odkrivajo kroženje vode v naravi in pomen vode za ljudi, živali in rastline,
- doživljajo in opisujejo trdno in tekoče agregatno stanje vode,
- v ritmičnem delu glavne ure pojejo in plešejo ljudske pesmi, ki so se ohranile do danes,
- ob praktičnem delu doživljajo in odkrivajo kožo kot čutilo za tip, uho kot čutilo za sluh in oko kot čutilo za vid,
- med pripravami na praznike izdelajo nekaj izdelkov iz naravnih materialov,
- z različnimi čutili zaznavajo in opisujejo lastnosti snovi in spremembe v procesu izdelovanja izdelka,
- časovne predstave znajo uporabljati v govoru in pri pisanju,
- opisujejo svojo preteklost in se pogovarjajo o spočetju, nosečnosti, rojstvu in veliki skrbi in negi dojenčka, da lahko odraste,
- opisujejo svojo družino in sorodnike ter odkrivajo, kako se človek rodi, raste, živi, se postara in umre kot vsa druga živa bitja v naravi,

- ob konkretni priložnosti odkrivajo vrste in pomen bolezni ter načine, kako se pred njimi varujemo in jih premagujemo,
- doživljajo veselje ob odkrivanju znanja o svetu in ob razvijanju veščin in sposobnosti.

Delo na vrtu:

- jeseni sprejmejo vrt od razreda, ki ga je obdeloval v minulem šolskem letu,
- skozi vse letne čase obdelujejo vrt in tako izkusijo ter doživijo vsa opravila na vrtu,
- jeseni pognojijo, prelopatajo in oplevejo vrt, oblikujejo gredice in posejejo ozimno žito (lahko posadijo tudi jagode, nekatere cvetice – trajnice in posadijo čebulice, ki bodo rasle in cvetele zgodaj spomladi),
- pozimi opazujejo, kako žito, ki je do mraza vzkliko in zraslo približno en decimeter, počiva pod snegom ter kako počivajo grmovnice in nekatere cvetlice v zemlji,
- spomladi posejejo in posadijo zelenjavo in oblikujejo cvetlični del vrta,
- ko rastline dovolj zrastejo, jih lahko okopavajo in oplevejo gredice,
- ob delu spoznavajo pomen lopatanja in oranja, oblikovanja gredic in brananja, okopavanja in plevelja v primerjavi s škropljenjem s strupi za uničevanje plevela,
- poleti, proti koncu šolskega leta, poberejo prvi pridelek,
- poberejo dozorele pridelke, jih očistijo in pripravijo za uživanje v razredu, na šoli ali doma,
- spoznajo opravila na vrtu v različnih letnih časih,
- doživijo setev, kaljenje, rast in zorenje in vrt v različnih letnih časih,
- spoznavajo in uporabljajo orodje, ki ga potrebujemo za delo na vrtu,
- spoznavajo različna žita, zelenjavo in cvetlice,
- skupaj z učiteljem in starši izdelajo načrt skrbi za razredni vrt po končanem pouku, med počitnicami,
- doživijo in izkusijo vrt kot kulturni življenjski prostor,
- poznajo in opisujejo vrt kot okolje ter delo na vrtu v časovnem zaporedju,

- ob spremljanju vremena in lastnem delu doživljajo človekovo neločljivo povezanost z naravo in njuno medsebojno odvisnost,
- na poti do vrta in nazaj doživljajo in ugotavljajo, da so prometna sredstva glavni onesnaževalci zraka v mestih,
- jeseni predajo vrt, pripravljen za lopatanje, razredu, ki prihaja za njimi.

Poklici:

- poslušajo zgodbe o stvarjenju sveta in izdelajo knjigo stvarjenja,
- spoznavajo »arhetipske« poklice, kot so pastir, lovec, ribič, gozdar, oglar, krojač, čevljar, lončar, tesar, tkalec, predica, kovač, kmet, mlinar, pek,
- spoznavajo delo kmeta na kmetiji, in sicer obdelovanje polja in pridelovanje hrane: oranje (konj, uzda, podkovanje, plug), brananje, sejanje (različna žita), žetev, mlatenje, pridelovanje sadja in zelenjave,
- opisujejo, kako kmet skrbi za domače živali, ki dajejo ljudem hrano,
- opisujejo razlike med nekdanjim in današnjim načinom pridelovanja hrane,
- opisujejo vlogo strojev kot pomočnikov pri kmečkih opravilih,
- spoznavajo delo mlinarja in peka in opisujejo pot od zrna do kruha,
- opazujejo kmeta pri delu, orodja in stroje, ki jih uporablja in tudi sami (če je le mogoče) opravijo kako delo (npr: luščenje fižola, ličkanje koruze, puljenje korenja itd.),
- glede na možnosti, ki so v bližnji in širši okolici šole, učenci obišejo rokodelce v njihovih delavnicah, jih opazujejo pri delu in se z njimi o tem pogovarjajo,
- opišejo razredne ogleda ter rišejo in slikajo na temo "poklici".

Gradnja:

- ob poslušanju in branju zgodb in opisov ter ob pogovorih spoznavajo imena in vlogo posameznih poklicev pri gradnji hiše,
- spoznavajo njihovo medsebojno odvisnost in veliko odgovornost za dobro opravljeno delo,
- naredijo načrt gradnje razredne hišice: pridobijo dovoljenje za gradnjo, izberejo, kaj bodo gradili, kje, čemu bo hišica namenjena, kako jo bodo gradili, določijo material in orodje, ki ga potrebujejo za gradnjo in poiščejo zidarskega mojstra,

- razdelijo delo po skupinah,
- narišejo načrt, po potrebi lahko izdelajo maketo,
- časovno opredelijo trajanje posameznih faz gradnje in njihov pravilni časovni in logični potek,
- ob načrtovanju se učijo pisati in brati razpredelnice,
- zgradijo hišico, poskrbijo za pospravljanje in zaščito delovišča,
- doživijo veselje ob delu in zaključku gradnje,
- učijo se uporabljati zidarsko orodje,
- učijo se sodelovanja v skupini.

Praznovanja med letom:

- sodelujejo v pripravah na praznovanja,
- praznujejo rojstne dneve in druge praznike, ki jih praznujemo v šoli,
- v pesmih, zgodbah in dejavnostih znotraj razreda in na šoli kot celoti doživljajo pomen praznikov za človeka.

5. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJA PO RAZREDIH

5.1. PRVI RAZRED

Učenec:

- zna predstaviti samega sebe,
- doživlja posameznika kot enkratno in neponovljivo bitje,
- zna pozdraviti ob prihodu in odhodu iz razreda in ob srečanjih,
- ve, da med ljudmi obstajajo razlike in podobnosti,
- ve, da v človeški družbi obstajajo dogovori, ki se jih je potrebno držati,
- pozna temeljna pravila medsebojnih odnosov,
- pozna pravila, ki veljajo v šoli, v razredu in v ostalih prostorih šole,
- pozna osnovne podatke o svoji šoli,
- pozna šolske prostore in se v šoli orientira,
- začinja spoznavati naravne in druge značilnosti okolice šole,
- zna se orientirati v njeni bližnji okolici,
- zna poimenovati družinske člane,
- pozna imena vseh članov razredne skupnosti, učencev in učiteljev,
- zna opredeliti čas z izrazi včeraj, danes, jutri,
- zna opisati dele dneva z dejavnostmi, ki jih opravlja v različnih delih dneva,
- pozna imena dni, mesecev in letnih časov,
- loči preteklost od sedanjosti v svojem življenju,
- razume, zakaj si je potrebno umivati roke in skrbeti za splošno higieno,
- ve, da je za dobro delovanje telesa potreben počitek, zdrava hrana in čista voda,
- ob praznovanjih v šoli in doma doživlja pomen različnih praznikov,
- pozna nekatere naravne materiale in osnovne načine njihove uporabe,
- zna poimenovati stvari iz narave, ki jih uporablja kot pripomočke pri pouku, in opisati njihove lastnosti,

- zna razvrstiti stvari in različna telesa po eni spremenljivki (trdo – mehko, hladno –toplo),
- ve, da se je treba na delo pripraviti in po njem pospraviti,
- zna uporabljati orodja za delo s papirjem,
- zna urediti šolske potrebščine, igrače, orodja,
- prepozna različna bližnja okolja in najpogostejša živa bitja v njih,
- besedno in nebesedno izraža vedenje o različnih življenjskih okoljih, živih bitjih v njih in spreminjanju v toku letnih časov,
- ve tudi, da obstajajo bitja, ki jih s prostim očesom ne moremo videti,
- prepozna rastline in živali iz svoje bližnje okolice v različnih letnih časih,
- zna opisati vreme,
- pravilno poimenuje dele rastlin,
- ve, da rastline za rast potrebujejo vodo,
- pravilno poimenuje telesne dele živali,
- pozna pomen gibanja živali in človeka.

5.2 . DRUGI RAZRED

Učenec:

- ve, da smo ljudje med seboj hkrati različni in podobni, da je tako v razredu in v družini; tudi družine so različne,
- ve, da ima vsak človek pravice in dolžnosti,
- pozna imena in priimke sošolcev in učiteljev,
- ve, da v razredu živimo v skupnosti, kjer smo vsi drugačni in med seboj sodelujemo in si pomagamo,
- pozna organiziranost šole in njenih temeljnih dejavnosti,
- pogloblja spoznavanje naravnih in družbenih značilnosti okolice šole,

- praktično spozna varno gibanje sebe kot pešca na poti v šolo,
- doživlja in ve, da se prazniki ponavljajo vsako leto (kulturni, verski, državotvorni),
- zna poimenovati praznike, ki jih praznujemo v šoli in tiste, ki jih poleg tega praznujejo doma,
- doživlja in začinja prepoznavati pomen praznikov za človeka,
- prepozna in razlikuje različna okolja v ožji okolici (vrt, park, travnik polje),
- zna poimenovati in opisati najpogostejša živa bitja v njem,
- odkriva, da so si živali in rastline v določenem okolju med seboj podobne,
- odkrivajo, da se živa bitja iz različnih okolij med seboj razlikujejo,
- zna opisati spremembe v naravi, ki jih je sam opazoval,
- ve, da je življenje proces, da se vsako bitje rodi, raste, stara in umre,
- ve, da se ljudje rodimo, rastemo in se razvijamo, se postaramo in umremo,
- razvija svoja čutila,
- uči se skrbeti za zdravje in higieno telesa in duše,
- opisuje lastnosti živali,
- prepozna mladiče domačih in nekaterih divjih živali,
- spoznava, da so potomci živali včasih zelo podobni staršem, včasih pa sprva zelo drugačni (osvetli s primeri),
- ve, da domače živali in hišni ljubljenci potrebujejo človeka, ki zanje skrbi, hrano in vodo,
- ve, da sobne rastline za rast potrebujejo zrak, prostor, zemljo, svetlobo in vodo,
- ve, da živali potrebujejo za življenje hrano (rastlinsko, živalsko ali oboje), vodo, prostor in zrak,
- pod vodstvom učitelja skrbi zaliva sobne rastline in sodeluje pri presajanju,
- ve, da Sonce potuje po nebu,
- zna povedati, kaj dela ob določenem času dneva in pozna imena za čas v dnevu, tednu, mesecu in letu,
- izdelava uro in se uči brati čas na uri,
- ve, da starost izražamo v letih in da je sam to leto eno leto starejši, kot pred enim letom,

- izdelava kolo časa in se uči brati in povedati datum,
- pozna vremenske značilnosti posameznih letnih časov,
- opiše, kako vremenski pojavi vplivajo na obnašanje človeka in živali,
- na podlagi konkretne dejavnosti ve, da zvok nastaja takrat, ko se telesa tresejo,
- pozna pomembne telefonske številke in ravnanje v primeru nezgod in nevarnosti,
- zaznava in opiše lastnosti snovi in materialov, ki jih uporablja pri pouku in ga obdajajo v njegovem okolju (papir, lepilo, vosek, les, volna, prst, voda, kamen, drobni predmeti in stvari iz narave, itd.),
- izdelava več izdelkov iz naravnih materialov,
- zna opisati snov pred oblikovanjem, nastajanje izdelka in izdelek,
- zna narisati skico izdelka,
- zna se pripraviti za delo in pripraviti ter pospraviti delovno mesto,
- odpadke, ki nastanejo pri delu, pospravi ali jih spravi za ponovno uporabo.

5.3. TRETJI RAZRED

Učenec:

- ve, da so ljudje včasih živeli drugače kot danes,
- ob primerih opiše življenje nekoč,
- pozna stare pesmi, plese, igre in običaje, ki so se ohranili do današnjih dni,
- ve, da se njegov kraj skozi čas spreminja in pozna glavne kulturno – zgodovinske znamenitosti in nekatere znane osebnosti domačega kraja,
- ve, da živi v državi Sloveniji in pozna nekatere simbole slovenske države,
- prepozna osnovne vrednosti slovenske denarne enote in ve, da imajo tudi druge države svoje denarne enote,
- ve, da je denar treba zaslužiti,
- razume pomen prometnih znakov, vidnosti in varnosti v prometu,
- ve, da prometna sredstva onesnažujejo zrak in da je zrak lahko čist ali onesnažen,

- prepozna različna okolja v okolici (vrt, park, travnik, polje, gozd) in prepozna najpogostejša živa bitja v njih,
- na primerih opiše, kako človek posega v naravo in jo spreminja,
- ve, da živa bitja naseljujejo vsa področja Zemlje in tudi nebo,
- ve, da se vsa živa bitja razmnožujejo,
- ve, da se otrok spočne v materi, da v njej raste do rojstva in razume, zakaj potrebuje skrbno nego,
- pozna razliko med otrokom, odraslim in starejšim človekom,
- poimenuje in opiše nekatere bolezni in kako se trudimo, da se obvarujemo okužbe, oz, da bolezen premagamo,
- spoznava pomen osebne higiene,
- spoznava vlogo čutil v vsakdanjem življenju,
- pozna čutilo za vid in razume, da z njim zaznavamo svetlobo,
- ve in doživlja, da ljudje in živali zvok sprejemamo skozi uho,
- na podlagi opazovanja in praktičnih prikazov ve, da se gibanje lahko ustavi, ko so sile v ravnovesju; če niso v ravnovesju, se telo giblje (tehtanje),
- zna prelivati tekočine in ob konkretnih primerih opiše, kako se tekočine med seboj mešajo,
- ve, da se voda iz tekočega spreminja v trdno stanje in da je ta proces obrnljiv,
- ve, da Sonce spreminja svoj položaj na nebu,
- ve, da Luna spreminja svojo obliko in položaj na nebu,
- razume razliko med dnevom in nočjo in različnimi dejavnostmi, ki potekajo glede na čas v dnevu in prisotnost svetlobe,
- zna uporabljati nekatere časovne izraze,
- zna opisati in določati lastnosti snovi,
- zna opisati spremembe lastnosti snovi,
- ve, da snovi pod vplivom zraka, svetlobe in toplote ter vode spreminjajo svoje lastnosti (npr. kompostiranje),
- ob delu na vrtu ugotavlja pomen ločenega zbiranja odpadkov,

- na primeru vrta opiše, kako se živa narava spreminja v letnih časih,
- na primeru vrta opiše, kako so živa bitja v okolju povezana,
- na primeru vrta opiše, kako se človek prilagaja razmeram v naravi v toku letnih časov,
- pozna delo na vrtu v vseh letnih časih,
- pozna žitarice, zelenjavo in sadje, ki se prideluje na vrtu,
- ve, da rastline zrastejo iz semen, čebulic, gomoljev in potaknjencev,
- pozna orodje za delo na vrtu in se ga uči uporabljati,
- na primerih z vrta in iz okolja, ki ga pozna, opiše, kako človek živi v sožitju z naravo in skrbi, da ostane čista in zdrava,
- pozna različne vremenske situacije in iz lastnih izkušenj pri delu na vrtu in gradnji hišice ve, kako se jim ljudje prilagajamo,
- zna po smeri vetrokaza na vrtu določiti smer vetra in povezati hitrost vrtenja z jakostjo vetra,
- ve, da živo bitje z okoljem živi v odnosu sprejemanja in dajanja,
- na primerih opisuje gibanje ljudi in živali,
- ve, da živali potrebujejo za življenje hrano, vodo, prostor in zrak,
- spozna delo kmeta kot pridelovalca hrane,
- pozna orodja in nekatere stroje, ki jih uporablja kmet pri svojem delu,
- pozna pot od zrna do kruha, osnovnega živila človeka,
- na primerih opiše, kako je kmet povezan z naravo in od nje odvisen,
- opiše še rokodelce, ki jih je opazoval pri delu in se z njimi pogovarjal ter njihovo delo,
- po ogledih opisuje razlike v življenju na vasi in v mestu,
- z ogledov in obiskov pozna pomembne ustanove v okolici,
- zna časovno načrtovati in opredeliti dejavnosti pri gradnji hišice in obdelovanju šolskega vrta,
- zna opisati potek gradnje in urediti dogodke po časovnem zaporedju,
- loči sestavne dele hišice in pod vodstvom odraslega v skupini sodeluje pri gradnji hišice,
- ob gradnji hišice in pri delu na vrtu spozna pomen sodelovanja, pomoči in solidarnosti za človekovo delovanje,

- zna oblikovati preproste preglednice in brati iz njih podatke,
- zna narisati skico preproste konstrukcije razredne hišice in označiti sestavne dele,
- zna določiti smer gibanja predmeta in opisati gibanje,
- uči se uporabljati zidarsko orodje,
- pozna lastnosti snovi, iz katerih so narejeni posamezni deli za gradnjo hišice,
- pozna veziva, ki so jih ljudje v preteklosti uporabljali pri gradnji bivališč, in veziva, ki jih uporabljamo danes,
- sodeluje v pripravah na praznovanja, na praznovanjih in spoznava pomen praznikov za človeka,
- izdelava nekaj izdelkov iz naravnih materialov,
- zna opisati snov pred in med oblikovanjem ter izdelek,
- ve, da pri delu nastajajo odpadki in da je potrebno poskrbeti za njihovo odstranitev na smetišče oziroma jih ponovno uporabiti v drugi dejavnosti,
- spoznava pomen znanja in učenja za kvalitetno življenje.